

НАУЧНЫЕ ТРУДЫ

Республиканского
института высшей школы

*Исторические и психолого-педагогические
науки*

Сборник научных статей

Основан в 2000 году

Выпуск 13

Под редакцией доктора философских наук,
профессора В. Ф. Беркова

В двух частях

Часть 1

Минск
РИВШ
2013

В сборник, включенный ВАК Республики Беларусь в перечень научных изданий для опубликования результатов диссертационных исследований, вошли статьи по историческим и психолого-педагогическим наукам.

Адресован аспирантам, научным работникам, преподавателям высшей школы.

Рекомендовано
редакционно-издательской комиссией
ГУО «Республиканский институт высшей школы»
(протокол № 6 от 27 декабря 2012 г.)

Редакционная коллегия:

пред. редкол., чл.-кор. НАН Беларуси, д-р физ.-мат. наук, проф. *М. И. Демчук*;
зам. пред. редкол., д-р филос. наук, проф. *В. Ф. Берков*; д-р ист. наук *Г. Я. Голенченко*;
д-р ист. наук, проф. *В. С. Кошелев*; д-р филос. наук, акад. *Е. М. Бабосов*; д-р филос. наук,
проф., чл.-кор. НАН Беларуси *П. А. Водотьянов*; д-р филос. наук, проф. *Н. С. Сташкевич*;
д-р филос. наук, проф. *В. В. Позняков*; д-р пед. наук, проф. *В. Ф. Валодько*; д-р пед. наук,
проф. *Н. И. Мицкевич*; д-р психол. наук, проф. *И. А. Фурманов*; д-р психол. наук, проф.
В. А. Янчук; д-р экон. наук, проф. *А. В. Данильченко*; д-р экон. наук, проф.
А. Н. Тур; д-р полит. наук, проф. *В. А. Мельник*; д-р ист. наук, проф. *О. Г. Слуга*;
д-р полит. наук, проф. *Ю. И. Малевич*

В. Л. Лазіцкі

Палескі дзяржаўны ўніверсітэт, Пінск

РЫШАРД КАПУСЦІНСКІ – ГЕРАДОТ З БЕЛАРУСКАГА ПАЛЕССЯ

Артыкул прысвечаны адной з выдатнейшых постацей XX і XXI стст. – ураджэнцу Пінска, вядомаму польскаму журналісту, даследчыку краін «Трэцяга свету», пісьменніку і паэту Рышарду Капусцінскаму. Прасочваецца шлях яркага творчага і прафесійнага развіцця аўтара кніг-даследаванняў, кніг – гістарычных сведчанняў, стаўшых у многіх краінах свету бестселерамі.

The article is dedicated to one of the most outstanding persons of 20th and 21st centuries – to the native of Pinsk, the known polish journalist, the researcher of Third World countries, the writer and poet Rishard Kapustinsky. The way of bright creative and professional development of the author of books-researches, books – the historical evidences which have become bestsellers in many countries of the world is traced.

У гісторыі існуюць такія асобы, якіх нельга аднесці па іх прыналежнасці і значнасці выключна да гісторыі і культуры аднаго народа ці краіны. Да ліку такіх постацей належыць Рышард Капусцінскі – выдатны журналіст, аўтар публіцыстычных кніг і літаратурных зборнікаў, лаўрэат шматлікіх прэмій, які прыжыццёва атрымаў ганаровы нефармальны тытул «караля рэпартажу». Прыгадваючы крэда ваеннага журналіста, яго параўноўвалі з Эрвэстам Хэмінгвэем. А журналісты нямецкай «Франкфуртэр Альгемайне» вездарма прызвалі свайго калегу «Герадотам сучаснай эпохі». І ўсё ж такі ён з тых асоб, творчыя набыткі і спадчына якіх належаць не адзінай краіне, а ўсяму свету. У першую чаргу – гэта адзін са шматлікіх прыкладаў, калі ўраджэнцы Беларусі ўзбагачаюць не толькі беларускую і польскую, але і агульнасусветную гісторыю і культуру.

Пра жыццё і творчасць Р. Капусцінскага шмат пішуць крытыкі і навуковыя даследчыкі ў Польшчы [1]. На постсавецкай прасторы патрэбную ўвагу яму надаюць землякі [2]. «Найвялікшы рэпартажёр у свеце», «Герадот нашага часу», «Летапісец трэцяга свету», – так называлі таго, хто сваёй тварчасцю прыцягнуў увагу свету не толькі да сябе, але і да сваёй радзімы.

Адночы, адказваючы на пытанне аб тым, чаму праблемы краін «трэцяга свету» сталі ягонай найгалюўнейшай тэмай, ён адзначыў: «На гэта было па меншай меры дзве прычыны: адна эмацыянальная, другая рацыянальная. Я родам з Палесся, самай беднай на той час часткі Польшчы, а магчыма, і Еўропы. Я рана страціў "край дзіцячых гадоў", куды чатыры дзесяцігоддзі ве меў магчымасці вярнуцца. Мяркую, што самота па гэтым простым і, як мы сёння б казалі, слабаразвітым краі сфарміравала мае адносіны да света. А вось другая прычына. Калі я заканчваў гітарычны факультэт Варшаўскага універсітэта, перада мною паўстаў выбар: займацца сваёй справай, рыючыся ў архівах, ці назіраць за гісторыяй у працэсе яе станаўлення, у тых моманты, калі мы яе ствараем і калі яна стварае нас. Я аддаў перавагу другому, тым больш што на той час, у сярэдзіне стагоддзя, момант быў асаблівы, вепатульны: нараджаўся Трэці свет» [3, с. 39].

Дэжінства Рышарда Капусцінскага звязана са старажытным Пінскам – горадам, у які ён імкнуўся ўсё жыццё. Пасля заключэння Рыжскага міру ў сакавіку 1921 г. Пінск адышоў да Польшчы і ўваходзіў у склад Палескага ваяводства. Згодна з пералісам 1931 г. у горадзе пражывала 33,5 тысячы жыхароў. 73,5 % з іх складала яўрэйскае насельніцтва, каля 10 % – рускія. Польскае насельніцтва, акрамя гарадскіх нізоў, было прадстаўлена чынавенствам, вайскоўцамі, настаўнікамі і ксяндзамі. У дадзены перыяд яно колькасна павялічвалася за кошт тых, хто накіроўваўся ў «крэсы ўсходнія» для насаджэння польскага дзяржаўнага ўплыву і культуры.

Бацька Юзаф Капусцінскі скончыў настаўніцкую семінарыю ў Пружанах. Пасля працы ў вясковай школе ён быў накіраваны ў Пінск, дзе і пазнаёміўся са сваёй будучай жонкай Марыяй, якая разам з сям’ёй перасяла ў палесскі край з Мазавецкага ваяводства. Пасля заключанага шлюбу

ў маладой сям'і 4 сакавіка 1932 г. нарадзіўся сын Рышард, а праз год і дачка Барбара. Па ўспамінах, бацька вельмі добра спяваў і іграў на скрыпцы. У пінскай польскай школе-сямігодцы № 5 ён выкладаў прыродазнаўства, маляванне. Маці ў польскай школе № 1 вучыла дзетак музыцы. Адукацыя ў настаўніцкай сям'і заўсёды была ў пашане, і хлопчык, які рана навучыўся чытаць і пісаць, пасля паспяховых іспытаў адразу быў прыняты ў другі клас школы.

Жыццё ў міжваенную пару не было шклоўным. Прыгадваючы мінулае, ужо праз дзесяцігоддзі свайго вандроўнага журналісцкага і даследчыцкага жыцця Рышард Капусцінскі параўнае дзяцінства ў Пінску з жыццём дзетак у Афрыцы. «...Ежы неставала, і ўсе, як і тут, хадзілі басанож» [4, с. 219]. У сваёй кнізе «Ляпідарый» аўтар узгадваў: каб узімку купіць чаравікі на драўляных калодках, ён павінен быў прадаць на рынку 400 кавалкаў мыла [5, с. 89].

Напад Германіі на Польшчу 1 верасня 1939 г. сям'я Капусцінскіх сустрэла ў сваякоў у Люблінскім ваяводстве, дзе праводзіла адпачынак. Маці з дзецьмі павінна была вярнуцца дадому ў Пінск. «Паўсколь вайна. Палююць вёскі, людзі хаваюцца ад налётаў па канавах і лясах, шукаюць ратунку дзе могуць... Крык, плач, вінтоўкі і штыкі, лютыя твары, нейкае шаленства, нейкі жах і незразумеласць – усё гэта там, каля мосту над Пінай, у тым свеце, у які я ўваходжу, маючы сем гадоў» [6, с. 9–10].

Афіцэр запаса паручнік Юзаф Капусцінскі быў мабілізаваны і ваяваў у складзе 9-га корпуса генерала Францішка Клееберга, а потым у аператыўнай вайскавай групе «Палессе», якая ў верасні 1939 г. павінна была трымаць абарону ад гітлераўцаў на лініі Мухавец-Прыпяць. Корпус Ф. Клееберга фарміраваўся ў Кобрыне, Пінску, Брэсце, Драгічыне і ў ім было шмат этнічных беларусаў. Пасля наступлення Чырвонай Арміі 17 верасня бацька Рышарда трапіў у савецкі палон. Верагодна, яго чакаў трагічны лёс тысяч польскіх салдат і афіцэраў, расстраляных у Катывіцкім лесе, Старабельскім і Асташкаўскім лагерах. Аднак у дарозе пад Смаленскам разам з невялікай групай аднадумцаў бацька Рышарда здолеў уцячы, калі калона праходзіла праз лес. Ён дабраўся да жонкі і дзяцей у занятым Чырвонай Арміяй Пінску. Польскага афіцэра-ўцекача чакаў немінучы арышт, і бацька вымушаны быў зноў збягаць. У «Імперыі» Рышард Капусцінскі прыгадвае, як аднойчы ўначы за бацькам, якога ўжо не было ў горадзе, прыйшлі ваенныя. Допыт маці і вобвыск, далейшыя голад і нястачы. У горадзе пачынаюцца дэпартацыі прадстаўнікоў інтэлігенцыі, былых вайскоўцаў, святароў, усіх тых, каго новая ўлада лічыла сацыяльна варажымі элементамі. Сям'я польскай настаўніцы непазбежна была б выслана. Адзін за другім вызвалюцца месцы аднакласнікаў Рышарда ў школе, дзе ён вучыўся. Знікае і сам пан настаўнік, які вучыў дзетак грамаце па кнізе «Вопросы ленинизма».

Разам з сябрамі з вокнаў школы хлопчык назіраў за тым, як у гарматным абстрэле ваяўнічы атэізм новай улады спрабаваў зруйнаваць каталіцкі сабор

Святога Станіслава на галоўнай плошчы горада. «Часам урокі перарывае гарматны стрэл. Ён чуецца тут жа, побач, нечаканы, гучны; дрыжаць шыбы, трасуцца сцены, а пан настаўнік глядзіць з жахам і распаччу ў акно...

Калі траплялі, з вежы ўздымаліся клубы цёмнага пылу, часам бляскаў зык полымя. Вакол пляцу ў глыбокіх падваротніцах хаваліся людзі, якія пладзелі на гэтае бамбардзіраванне панура, але з цікавасцю... Па пустым пляцы хадзіў артылерыст і крычаў: “Бачыце, страляем у вашага Бога! А ён нічога, ціха сядзіць! Баіцца, ці што?”» [6, с. 12–13].

Аднак маці і дзецям зноў пашанцавала ў той час, калі пад дэпартацыю траплялі адзін за другім суседзі і знаёмыя. Яны селі ў адзін з апошніх цягнікоў на Львоў і спаткаліся з бацькам ў сваякоў пад Перамышлем. Праз некаторы час сям’я пераязджае ўжо ў вёску Пальміры пад Варшавай, дзе і былі праведзены апошнія цяжкія гады нямецкай акупацыі.

У 1950 г. Рышард скончыў навучанне ў гімназіі імя Станіслава Сташыца ў Варшаве і паступіў на гістарычны факультэт сталічнага ўніверсітэта. На трэцім курсе ён становіцца членам Польскай аб’яднанай рабочай партыі (ПАРП). Зразумела, што навучанне на ідэалагічным факультэце і складванне светапогляду будаўніка новай Польшчы патрабавала ад юнака асэнсаванага і свядомага крока.

У 1956 г. Капусцінскі завяршае навучанне на гістарычным факультэце Варшаўскага ўніверсітэта. Ён працуе кур’ерам у друкаваным органе Саюза польскай моладзі «Знамя маладых» («Sztandar Młodych»). Першы рэпартаж «Гэта таксама праўда пра Новую Гуту» («To też jest prawda o Nowej Hucie»), у якім малады журналіст апісаў цяжкія ўмовы працы на будоўлі металургічнага камбіната, меў значны рэзананс. Кіраўніцтва камбіната было звольнена, а малады прынцыповы журналіст атрымаў не толькі сваю першую прафесійную ўзнагароду – Залаты Крыж Заслугі (Złoty Krzyż Zasługi), але і замежную журналістскую камандзіроўку ў Індыю, Пакістан і Афганістан. І гэта толькі ў дваццацічатырохгадовым узросце.

У часы палітычнай лібералізацыі перыяду кіраўніцтва ПАРП Уладзіславам Гамулкай з 1958 г. Рышард пераходзіць на працу ў часопіс «Палітыка» («Polityka»), у якім паступова набірае прафесійную вагу. З 1962 г. Капусцінскі працуе адзіным пастаянным замежным карэспандэнтам Польскага агенцтва друку (Polska Agencja Prasowa) у краінах Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі і праз журналістскія вандроўкі адчыняе для сябе і чытачоў краіны «трэцяга свету». У гэты час ён перакладае балівійскі дзённік Чэ Гевары, знаёміцца з Сальвадорам Альендэ. Журналіст і гісторык – ён працуе ў самых напружаных кропках планеты і стварае змястоўныя і цікавыя рэпартажы – сведчанні эпохі. Не аднойчы журналіст рызыкаваў сваім жыццём. Падчас камандзіроўкі ва Уганду Рышард ледзь не памёр ад малярыі, а ў Сахары трапіў у аўтамабільную катастрофу. У 1990-м годзе хворы, з высокай тэмпературай ён валяецца ў адзіноце пустой кватэры ў віруючай мітынгамі сталіцы Азербайджана Баку. Падчас грамадзянскай вайны ў Нігерыі толькі

неверагоднае пачуццё гумару дазволіла яму захаваць уласнае жыццё, калі на адным з блок-пастоў узброеныя бандыты аблілі яго бензінам і ледзь не падпалілі, здзіўленыя гамерычным смехам еўрапейца.

«Два чалавекі мелі рашучы ўплыў на развіццё літаратурнага жанру, у якім я пішу, – расказваў Капусцінскі. – Герадот, які даказаў, што для таго, каб нешта апісваць, неабходна гэта спачатку ўбачыць. І Браніслаў Малиноўскі, які сфармуляваў прынцып: недастаткова ўбачыць, неабходна сярод гэтых людзей, на краі светга пажыць» [7, с. 114].

Палову жыцця ён правёў у рэпарцёрскіх падарожжах, наведаўшы больш за 100 краін свету. Быў сведкам 27 рэвалюцый і пераваротаў, 40 разоў трапляў за краты і атрымаў чатыры смяротныя прысуды. Адным з першых журналістаў у 60–70-я гг. XX ст. Р. Капусцінскі паведаміў свету пра падзенне еўрапейскіх каланіяльных імперый у Афрыцы і нараджэнне маладых незалежных дзяржаў. Неабходна памятаць, што 1960-ы год – «год Афрыкі» карэнным чынам змяніў сітуацыю на «чорным кантынентце». Менавіта ў гэтым годзе 17 афрыканскіх калоній атрымалі сваю незалежнасць і суверэнітэт. Працэс дэмантажу астатніх каланіяльных рэжымаў станавіўся ўжо незваротным. Капусцінскі вызначае той каласальны разрыў, які захоўваецца паміж светам індустрыяльнага Захаду і краінамі «трэцяга свету».

За ўсё сваё бурлівае жыццё Рышард Капусцінскі прайшоў эвалюцыю ад захаплення сацыялізмам – савецкай мадэллю грамадска-эканамічнага будаўніцтва – да крытыкі насілля і таталітарызму ў любых формах і праявах. Рубежным годам ў жыцці Капусцінскага стаў 1981 г. У гэты час ён ужо творча супрацоўнічае з польскім тыднёвікам «Культура», які выдаецца ў Парыжы, а таксама з часопісам «Кантыненты». У перыяд хваляванняў на суднаверфі ў Гданьску Рышард далучаецца да руху «Салідарнасць» і пакідае ПАРП. Па меркаванні Капусцінскага польскі «рабольш» (маўклывы і бяздумны рабавыгарт) нарэшце прачнуўся і выступіў за свае правы. У рэпартажы аўтара аб падзеях у Гданьску хваляванні рабочых атрымліваюць назву «Свята Разагнуўшыхся Спінаў, Узнятых Галоў». Абвешчаны на радзіме персонай нон-грата, Капусцінскі шмат піша для еўрапейскіх і амерыканскіх сродкаў масавай інфармацыі. Палажэнне дысідэнта ў Польшчы стымулявала цікавасць да яго кніг на Захадзе.

Усё жыццё легенда сусветнай журналістыкі, паляк па грамадзянству і грамадзянін свету па перакананнях і ўласным светапоглядзе Рышард Капусцінскі марыў пра сваю малую Радзіму – Палессе і родны Пінск. Вандруючы па кантынентах праз дзесяцігоддзі, Рышард Капусцінскі ніколі не забываўся на радзіму. Самабытны край, адлюстраваны ў памяці маленькага Рышарда, з'яўляўся для будучага класіка крыніцай творчага натхнення ў шматлікіх замежных камандзіроўках. «Я заўсёды шукаў мой дом, шукаў Пінск, – у Афрыцы, Азіі, Лацінскай Амерыцы», – пісаў славеты рэпарцёр [3, с. 58]. На усё жыццё ён захаваў любоў да сваёй малой радзімы і неаднаразова вёў гаворку пра намер напісаць кнігу пра міжваенны Пінск, збіраў

матэрыялы. Аднак мара так і засталася няздзейсненай. У 1998 г. у адной са сваіх кніг Капусцінскі прыгадае першае ўражанне аб Афрыцы, якое ён атрымаў адразу ў аэрапорце і... нечаканая паралель з дзяцінствам. Першы афрыканскі водар і памяць пахаў магазіна на вуліцы Пераца ў Пінску, у якім гандлявалі заакіяўскімі прыправамі.

У савецкі час і пасля таго, як Беларусь атрымала незалежнасць, Капусцінскі неаднаразова наведваўся ў родны Пінск. Першы раз – у 1979 г. з дапамогай мясцовых краязнаўцаў пан Рышард адшукаў дом № 43 на былой вуліцы Балотнай (сучасная вуліца Суварова), у якім у мінулым жыла сям’я польскіх настаўнікаў, а таксама і другі дом на баку Паўночнай і Тэадораўскай (сёння скрыжаванне вуліц Савецкай і Гоголя), дзе калісьці бацькі здымалі пакойчык у пані Вербановіч-Кіндлер. На старажытных гарадскіх могілках пан Рышард пакланіўся праху сваёй бабулі.

Наведваў ён ў Пінск 1997 г. – у дні святкавання 900-годдзя горада, а таксама ў 1999 г. разам з групай польскага тэлебачання. У гэты апошні прыезд класіка знакаміты польскі рэжысер Пётр Залускі здымаў дакументальны фільм пра Капусцінскага «Другі каўчэг Ноя».

У 2007 г. Р. Капусцінскі таксама планаваў наведаць родны Пінск з нагоды святкавання 910-годдзя горада. У сакавіку яму павінна было споўніцца 75 год. Але не спраўдзілася. «Інфаркт застае сваіх ахвяр паміж 8 і 9 гадзінамі ранку. Зараз 2.15» [8, с. 53].

Памёр Рышард Капусцінскі 23 студзеня 2007 г. пасля складанай аперацыі на сэрцы ў кардыяхірургічным аддзяленні шпітала на вуліцы Банаха ў Варшаве. Упакойваецца прах «імператара рэпартажу» ў Варшаве на вайсковых могілках Павонзкі.

Яго кнігі не шмат перакладалі на рускую і беларускую мовы і тым каштоўней для чыгача кожная кніга Р. Капусцінскага. У Беларусі выданыя тры яго кнігі: «Вяртаньне: вершы» (2007), «Імперыя» (2008), «Імператар. Падарожжы з Герадотам» (2009). «Імперыя» ў беларускім перакладзе з’явілася ў 2006 г. дзякуючы пінскаму перакладчыку Яўгену Салаячку. У 2007 г. у польскім выдавецтве «Znak» да 75-гадовага юбілею Рышарда Капусцінскага выйшла кніга «Падарожжы з Капусцінскім» («Podróże z Ryszardem Kapuścińskim»), у якой сабраны нарысы перакладчыкаў твораў майстра, якія непасрэдна працавалі з ім [3]. 25 верасня 2007 г. па ініцыятыве гарадскога саюза палякаў і Пінскага гарвыканкама дом, у якім нарадзіўся Рышард Капусцінскі, быў адрамантаваны і яму быў нададзены статус архітэктурнага помніка. У 2010 г. у гарадах Беларусі адбылася выстава «Паэт рэпартажу Рышард Капусцінскі».

Такім чынам, прафесійная дзейнасць Рышарда Капусцінскага як выдатнага журналіста, аўтара публіцыстычных кніг і літаратурных зборнікаў, празванага журналістамі «Герадотам сучаснай эпохі», сведчыць аб неардынарнасці яго асобы, якую нельга аднесці да гісторыі і культуры пэўнага народа. Гэта адзін са шматлікіх прыкладаў, калі ўраджэнцы Беларусі ўзбагачалі

не толькі беларускую і польскую, але і агульнасусветную культуру, знаходзячыся ў пошуках шляху да ўзаемаразумення і самапазнання. Не толькі для сябе, але і для чалавецтва.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. *Bauer, Z. Antymedialny reportaż Ryszarda Kapuścińskiego / Z. Bauer. – Warszawa: PAP, 2001. – 216 s.; Nowacka, B. Magiczne dziennikarstwo: Ryszard Kapuściński w oczach krytyków / B. Nowacka. – Katowice: Wyd. Uniwersytetu Śląskiego, 2006. – 147 s.; Wolny-Zmorzyński, K. Ryszard Kapuściński w labiryncie współczesności / K. Wolny-Zmorzyński. – Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004. – 213 s.; Wolny-Zmorzyński, K. O twórczości Ryszarda Kapuścińskiego: próba interpretacji / K. Wolny-Zmorzyński. – Rzeszów: Libri Ressoivienses, 1998. – 272 s.*

2. *Глазов, В. «Геродот нашей эпохи» родился и вырос в Пинске / В. Глазов // Брестский курьер. – 2011. – № 22(1057). – С. 5; Иванова, И. Долгая дорога домой / И. Иванова // Вечерний Брест. – 2007. – 13 марта. – С. 4; Лешніца, К. Ён усюды шукаў сваё Палессе / К. Лешніца // Голас Радзімы. – 2007. – № 40(3066). – С. 7.*

3. *Podróże z Ryszardem Kapuścińskim. Opowieści trzynastu tłumaczy / skład. B. Dudko [i in.]. – Kraków: Znak, 2007. – 216 s.;*

4. *Капусцінскі, Р. Імператар. Падарожжы з Геродотам. Выбраныя творы / Р. Капусцінскі. – Мінск: І. П. Логвінаў; Wrocław: Kolegium Europy Wschodniej, 2009. – 392 с.*

5. *Капустинский, Р. Лапидарий / Р. Капустинский; пер. с пол. С. Ларина // Иностранная литература. – 1993. – № 4. – С. 86–112.*

6. *Капусцінскі, Р. Імперыя / Р. Капусцінскі. – Мінск: І. П. Логвінаў, 2009. – 344 с.*

7. *Капусцінскі, Р. Майстэрства рэпарцёра. Эсэ / Р. Капусцінскі // Дзеяслоў. – 2010. – № 49. – С. 112–116.*

8. *Капусцінскі, Р. Вяртанне = Возвращение: вершы / Р. Капусцінскі; склад. В. Грышкавец, І. Дзямід, К. Каліноўская; перакл. на рус. мову В. Грышкаўца; пер. на бел. мову А. Шушко. – Мінск: Літаратура і искусство, 2007. – 110 с.*

(Дата наступлення: 11.02.2013 г.)

СОДЕРЖАНИЕ

ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Альховік М. К.</i> Два напгамкі ў нацыянальнай палітыцы партыйна- дзяржаўнага кіраўніцтва БССР у 1933 – пачатку 1937 г.	3
<i>Атрушкевіч М. М.</i> Направлення развіцця заканадаўства о городах на тэрыторыі Беларусі в 70-е гг. XIX в.	10
<i>Афанасенко Ю. Ю.</i> Митрополит Григорий Цамбалак: избранная русская историография XIX века.	15
<i>Бароўская В. М.</i> Плебісцыт як форма вырашэння спрэчных пытанняў падчас польска-савецкіх перагавораў 1919–1921 гг.	22
<i>Баўдзей В. М.</i> Васняя кампанія 1812 года ў беларускай дарэвалюцыйнай гістарыяграфіі.	29
<i>Безмацэрных Д. А.</i> Замахі на манарха ў Вялікім Княстве Літоўскім у пачатку XIV – канцы XV ст.	36
<i>Бялы А.</i> Беларусь в возрожденной Польше.	44
<i>Восович С. М.</i> Православные приходские братства Могилевской епархии в 1908–1914 гг.	50
<i>Гавриловец Л. В.</i> О положении немецкого меньшинства в Польше: структура и процесс переселения в Германию (1945–1963 гг.).	57
<i>Ганчарэнка С. А.</i> Грамадска-палітычныя погляды Мікалая Крыштофа Радзівіла «Сіроткі».	64
<i>Гарматны В. П.</i> Аграрнае пытанне ў праграме Польскай Народнай Партыі-Лявіцы (1913–1924 гг.).	71
<i>Горахова Е. В.</i> Особенности антирелигиозной пропаганды в годы второй «безбожной» пятилетки (1933–1937 гг.).	77
<i>Гребень Е. А.</i> Проблема продовольственного обеспечения населения Беларуси в условиях нацистской оккупации.	83
<i>Дзмітрук А. П.</i> Ідэалагічныя ўстаноўкі беспартыйнага блока супрацоўніцтва з урадам маршала Ю. Пілсудскага.	90
<i>Доўнар Л. А.</i> Гарбарныя, смалакурныя і мукамольныя прадпрыемствы ў БССР у 1921–1926 гг.	97
<i>Забельнікова О. В.</i> Российская историография о роли индейского этнокультурного фактора в формировании синкретической латиноамериканской цивилизации.	103
<i>Зеленкова А. И., Савинская М. П.</i> Развитие образования на Гомельщине в контексте социальной политики советского государства (1950–1970-е гг.).	111
<i>Ивицкий А. М.</i> Продовольственное обеспечение партизан Беларуси в 1941–1944 гг.	117
<i>Игнатъева А. А.</i> Участие дворянства западных губерний Российской империи в военной кампании 1812 года.	124

<i>Калинина А. С.</i> Партийные документы национального архива Республики Беларусь как исторический источник по исследованию повседневной религиозной жизни христиан БССР в 30-е гг. XX в.....	131
<i>Карпечанка Г. А.</i> Стварэнне і дзейнасць Віленскай архсалагічнай камісіі: гістарыяграфія праблемы.....	137
<i>Кежа Ю. Н.</i> Сувязь вобраза полацкага князя Усяслава Брачыслава і княжацкай дружыны з зааморфным светам ва ўсходнеславянскай пісьмовай і былінай традыцыі.....	144
<i>Келлер О. Б.</i> Обзор распространения и применения Любекского, Магдебургского и Нюрнбергского городских прав, «Саксонского Зеркала» и «Швабского Зеркала» в Центральной и Восточной Европе.....	151
<i>Ковяко И. И.</i> Реакция Великобритании на кризис в ГДР и падение Берлинской стены.....	158
<i>Кондраль А. А.</i> Парламентская деятельность ассоциации «Братьев-мусульман» в Египте в 2005–2010 гг.	165
<i>Кудраўцава С. А.</i> Язычніцтва ў грамадскім жыцці насельніцтва ВКЛ у канцы XIV – пачатку XV ст.....	172
<i>Курьянович А. В.</i> Выборы в Верховный Совет Белорусской ССР в 1938 г.: ход и итоги.....	180
<i>Лабоха Г. М.</i> Генезіс развіцця культуры Еўфрасіні Полацкай у рэтраспектыве гістарычнага часу на прыкладзе надтрунных комплексаў, утвораных у гонар святой.....	188
<i>Лазіцкі В. Л.</i> Рыштарт Капусцінскі – Герадот з беларускага Палесся.....	194
<i>Лебедев А. Д.</i> Положение религиозных организаций на Гомельщине в середине 1940-х – конце 1960-х гг.	200
<i>Литвиненко Р. С.</i> Польское общественно-политическое движение в Литве и Беларуси на рубеже XIX–XX вв.	207
<i>Любы А. У.</i> Польская гістарыяграфія дынастыі Ягелонаў: сучасны стан і перспектывы.....	214
<i>Ляховіч Л. В.</i> Дискуссия 1968–1972 гг. и разработка проблемы абсолютной монархии в российской историографии второй половины XX в.	221
<i>Мартынюк А. В.</i> Источники и историография взаимосвязей Австрии и восточных славян в XIII в.	229
<i>Марченко О. В.</i> Деятельность РОБС в Германии в середине 1920-х – начале 1930-х гг.	236
<i>Мизун Д. А.</i> БССР и Восточноевропейская ярмарка в Кёнигсберге в межвоенный период.....	244
<i>Мікалаева Л. В.</i> Дынастычная палітыка Ягелонаў і знешняя палітыка Вялікага Княства Літоўскага ў канцы XV – сярэдзіне XVI ст.	249
<i>Мох Т. О.</i> К вопросу о социальных гарантиях в системе платного высшего образования.....	256
<i>Навіцкі У. І.</i> Працэсы дэсталінізацыі ў беларускім грамадстве (1956–1964 гг.).....	263